

Наталія Кордунова

КОНФЛІКТОЛОГІЯ ТА ДЕВІАНТОЛОГІЯ

Методичні рекомендації до індивідуальних завдань

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет психології

Кафедра педагогічної та вікової психології

КОНФЛІКТОЛОГІЯ ТА ДЕВІАНТОЛОГІЯ

Методичні рекомендації до індивідуальних завдань

Луцьк-2022

УДК 316. 62 (073)
К – 66

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 3 від 22 листопада 2021 р.)

Рецензенти:

Мушкевич М. І. – доктор психологічних наук, професор кафедри практичної психології та психодіагностики Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Остапйовський О. І. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Кордунова Н. О.

К – 66 Конфліктологія та девіантологія: методичні рекомендації до індивідуальних завдань. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2022. 26 с.

Методичні рекомендації до індивідуальних завдань призначені для студентів-магістрів денної та заочної форми навчання; можуть стати у нагоді практичним психологам, соціальним та медичним працівникам, а також усім кого цікавлять проблеми конфліктології та девіантології.

УДК 316. 62 (073)

@ Кордунова Н. О., 2022

@ Волинський національний університет
імені Лесі Українки, 2022

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	
Програма курсу.....	
Завдання для індивідуальної роботи.....	
Теми доповідей.....	
Теми рефератів.....	
Питання для підготовки до заліку.....	
Термінологічний словник.....	
Список рекомендованої літератури.....	

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Швидкі зміни у розвитку сучасного суспільства сприяють бурхливому зростанню кількості та різноманітності соціальних, міжособистісних конфліктів та девіантної поведінки. Для того, щоб оцінювати конфліктогенність рішень, що приймаються, попереджувати виникнення та деструктивний розвиток конфліктів і девіантної поведінки кожна людина має володіти необхідними знаннями про конфлікт, девіантну поведінку, виробляти оптимальні стратегії поведінки у конфлікті, які б сприяли його нейтралізації, зводили до мінімуму прояви девіантності.

Діапазон проявів девіантної поведінки доволі широкий – від вчинків, що порушують стереотипні уявлення та створюють конфлікти, до кримінальних дій.

Даний курс покликаний навчити майбутніх фахівців визначати принципи аналізу ситуацій, що спонукають до конфліктів та виникнення девіантної поведінки, проводити діагностику, дати рекомендації щодо попередження та запобігання їх негативних проявів.

ПРОГРАМА КУРСУ

Даний курс спрямований на отримання студентами поглиблених знань, умінь і навиків у галузі конфліктології та девіантології відповідно до сучасних наукових уявлень. Наявність таких знань і навиків складає важливу умову для кваліфікаційного вирішення фахівцем широкого спектру завдань з девіантною поведінкою, в різних напружених, конфліктних ситуаціях та конфліктах, надання соціально-психологічної допомоги учасникам конфлікту.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у студентів умінь та навичок подолання психологічних труднощів професійної діяльності в конфліктних умовах, попередження, профілактика девіантної поведінки та вирішення конфліктів з метою забезпечення успішного вирішення професійних завдань.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Конфліктологія та девіантологія» є:

створення умов для опанування студентами знань, умінь та навичок практичного використання психологічних методів та прийомів профілактики, вирішення та управління конфліктами.

У результаті вивчення курсу магістри повинні *знати*:

- Теоретичні підходи до історичних витоків та методологічних принципів становлення конфліктології як науково-прикладної психології;
- основні наукові школи та сучасні погляди на природу, соціальний та психологічний зміст, класифікацію, структуру й динаміку конфліктів;
- систему науково обґрунтованих напрямів прикладного вивчення, аналізу й оцінки соціальної ролі конфліктів, а також методів і засобів їх вирішення;
- специфічні чинники виникнення й протікання конфліктів у практичній діяльності;
- особливості і механізми девіантності;
- причини виникнення та форми прояву девіантної поведінки.

Уміти:

- здійснювати аналітику конфліктів, діагностувати їх розвиток у конструктивному або деструктивному напрямі;
- володіти психологічними методами і засобами розв'язання конфліктів;
- здійснювати самоаналіз і самооцінку особистості, контролювати та коригувати власні психічні стани у конфліктних ситуаціях;
- застосовувати психологічні методи для дослідження виникнення і профілактики девіантної поведінки.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Індивідуальні завдання студенти виконують на основі знань, умінь та навичок, здобутих під час лекцій, практичних, лабораторних занять та самостійної роботи.

Враховуючи специфіку курсу, кожен студент має виконати такі індивідуальні завдання:

1. Скласти глосарій понять і термінів з курсу.
2. Підібрати методики для проведення дослідження.
3. Підготувати доповідь, реферат (10-15 друкованих сторінок).

Орієнтовна схема реферативного повідомлення:

1. Загальна характеристика досліджуваної проблеми.
2. Аналіз історії проблеми та ступінь її розробленості.
3. Основні питання, яким приділяють увагу дослідники.
4. Висновки та оцінки студентом досліджуваної проблеми за власними критеріями.
5. Список використаних джерел.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

1. Поняття про конфліктологію як науку. Предмет і завдання конфліктології.

2. Сутність і структура конфлікту.
3. Основні типи і види конфліктів.
4. Внутрішньоособистісний, міжособистісний, міжгруповий конфлікт.
5. Причини виникнення конфліктів.
6. Конфліктна ситуація та інцидент як передумови виникнення конфлікту.
7. Стадії розвитку конфлікту.
8. Динаміка конфлікту з урахуванням деформації взаємин його учасників.
9. Форми, результати й критерії вичерпаності конфлікту.
10. Характеристика конфліктної поведінки.
11. Основні стратегії поведінки учасників конфлікту.
12. Стратегії управління конфліктом.
13. Тактики поведінки учасників конфлікту.
14. Стилi поведінки учасників конфлікту.
15. Особливості розв'язання та врегулювання конфліктів.
16. Техніки розв'язання конфліктів.
17. Переговори, дискусії, дебати як засоби врегулювання конфліктів.
18. Характерні ознаки прояву конфлікту.
19. Позитивні та негативні наслідки конфліктів.
20. Конфлікт між працівником і колективом.
21. Конфлікт між керівником і підлеглими.
22. Міжгрупові конфлікти в організації.
23. Саморегуляція емоційного стану особистості у конфлікті.
24. Принципи та етапи конструктивного вирішення конфлікту.
25. Сутність та напрями запобігання конфліктам.
26. Детермінанти та рівні девіантної поведінки.
27. Складові девіантної поведінки.

28. Роль первинного та вторинного дефекту у виникненні девіантної поведінки.
29. Невротичні розлади як фактори девіантної поведінки.
30. Завдання та процедура обстеження девіантів.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Внутрішньоособистісний конфлікт: причини та форми прояву.
2. Психологічний захист особистості у конфлікті.
3. Роль конфлікту у формуванні особистості.
4. Міжособистісні конфлікти: причини, мотиви виникнення, типологізація.
5. Способи розв'язання міжособистісних конфліктів.
6. Подружні конфлікти.
7. Природа подружніх конфліктів та їх класифікація.
8. Форми прояву подружніх конфліктів.
9. Попередження та улагодження подружніх конфліктів.
10. Сімейні конфлікти.
11. Сутність та основні функції сімейних конфліктів.
12. Класифікація сімейних конфліктів.
13. Причини виникнення, динаміка розвитку й наслідки сімейних конфліктів.
14. Проблема «батьків і дітей» як джерело сімейних конфліктів.
15. Основні способи урегулювання сімейних конфліктів.
16. Групові конфлікти.
17. Причини виникнення групових конфліктів та їх класифікація.
18. Функції та наслідки групових конфліктів.
19. Основні способи розв'язання групових конфліктів.
20. Конфлікти в організації.

21. Види конфліктів в організації.
22. Об'єктивні і суб'єктивні причини виникнення конфліктів в організації.
23. Функції та наслідки конфліктів в організації.
24. Основні способи попередження, розв'язання та управління конфліктами в організації.
25. Соціально-трудоі конфлікти.
26. Причини виникнення соціально-трудоіх конфліктів.
27. Основні види соціально-трудоіх конфліктів.
28. Зовнішні та внутрішні детермінанти соціально-трудоіх конфліктів.
29. Динаміка розвитку соціально-трудоіх конфлікту.
30. Страйк як форма прояву соціально-трудоіх конфлікту.
31. Особливості прояву соціально-трудоіх конфліктів в умовах переходу до ринку.
32. Насилля у конфліктах.
33. Емоційно-психологічні компоненти насилля у конфліктах.
34. Наслідки насилля у конфліктах.
35. Механізми обмеження людської агресивності у конфліктах.
36. Способи подолання несприятливих емоційних станів, зумовлених конфліктами.
37. Психофізіологічні фактори виникнення девіантної поведінки у неповнолітніх.
38. Вивчення особистісного розвитку девіантів.
39. Сутність, форми прояву та структура девіантної поведінки.
40. Особливості розвитку осіб з девіантною поведінкою.

Питання для підготовки до заліку

1. Поняття про конфліктологію як науку.
2. Предмет і завдання конфліктології.
3. Зв'язок конфліктології з іншими науками.
4. Поняттєвий апарат конфліктології.
5. Сутність і структура конфлікту.
6. Моделі конфліктів.
7. Об'єктивні і суб'єктивні фактори конфлікту.
8. Межі поширення конфлікту.
9. Основні типи і види конфліктів.
10. Потенційний, істинний, хибний конфлікт.
11. Реалістичний та нереалістичний конфлікт.
12. Внутрішньоособистісний, міжособистісний, міжгруповий конфлікт.
13. Типологізація конфліктів.
14. Типові причини виникнення конфліктів.
15. Конфліктна ситуація та інцидент як передумови виникнення конфлікту.
16. Ескалація конфлікту.
17. Реверсія конфлікту.
18. Стадії розвитку конфлікту.
19. Динаміка конфлікту з урахуванням деформації взаємин його учасників.
20. Форми, результати й критерії вичерпаності конфлікту.
21. Змістовий та структурний аналіз конфлікту.
22. Універсальна схема понятійного опису конфлікту.
23. Основні етапи аналізу конфлікту.
24. Картографія конфлікту Х. Корнеліуса – Ш. Фейра.
25. Модульна методика діагностики міжособистісних конфліктів.
26. Характеристика конфліктної поведінки.
27. Основні стратегії поведінки учасників конфлікту.
28. Стратегії управління конфліктом.

29. Тактики поведінки учасників конфлікту.
30. Стили поведінки учасників конфлікту.
31. Психологічні методики подолання негативних емоцій у конфлікті.
32. Методики швидкого вгамування негативних емоцій у конфлікті.
33. Правила розв'язання конфліктів.
34. Типові помилки при розв'язанні конфліктів.
35. Посередництво у врегулюванні конфліктів.
36. Переговори, дискусії, дебати як засоби врегулювання конфліктів.
37. Сутність і значення процесів профілактики конфліктів.
38. Передумови успіху та труднощі у запобіганні конфліктам.
39. Рівні прояву конфліктів.
40. Функції та спрямованість конфліктів.
41. Позитивні наслідки конфліктів.
42. Негативні наслідки конфліктів.
43. Класифікація виробничих конфліктів.
44. Причини виникнення конфліктів в організації.
45. Професійне вигорання працівника.
46. Конфлікт між працівником і колективом.
47. Конфлікт між керівником і підлеглими.
48. Міжгрупові конфлікти в організації.
49. Конфліктологічна компетентність керівника.
50. Технологія діагностики конфлікту.
51. Типологія конфліктних працівників в організації.
52. Принципи конструктивного вирішення конфлікту.
53. Етапи розв'язання конфлікту.
54. Сутність та напрями запобігання конфліктам.
55. Різновиди девіацій.
56. Рівні прояву девіацій
57. Особливості і механізми девіантності.
58. Причини виникнення девіантності.

59. Форми прояву девіантної поведінки.

60. Основні напрямки та форми профілактики девіантної поведінки.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Автоагресія – поведінка, яка містить агресивні, спрямованні на себе дії.

Проявляється у самозвинуваченнях, самоприниженні, самозневажанні, завданні собі образ, тілесних ушкоджень, у схильності до суїцидальної поведінки.

Агресивність – ситуативний стан, який характеризується афективними спалахами гніву чи злоби та імпульсивними проявами поведінки, спрямованими на об'єкт фрустрації, що став причиною конфлікту. Проявляється як негативна риса характеру переважно у нестриманих, невихованих людей, які використовують її як силовий засіб для досягнення власної мети.

Агресія – цілеспрямована деструктивна поведінка людини, яка суперечить суспільно встановленим нормам і завдає іншим фізичної шкоди чи спричиняє психологічний дискомфорт (напруженість, пригніченість, страх тощо).

Агресія вербальна – поведінка, що проявляється в агресивному змісті висловлювань і вираженні негативних емоцій відповідною інтонацією та іншими невербальними компонентами мовлення.

Агресія реактивна – реакція суб'єкта на фрустрацію, що супроводжується емоційними станами гніву, ненависті, ворожості та ін. За ознаками прояву розрізняють афективну, імпульсивну, експресивну агресію.

Акцентуація характеру – надмірне вираження окремих рис характеру та їх поєднань, яке є крайнім варіантом норми і межує з психопатією.

Арт-терапія – заняття мистецтвом, що сприяє нормалізації емоційного стану людини і зняттю нервового напруження. Нерідко застосовується у конфліктних ситуаціях з метою допомоги суб'єкту в усвідомленні та інтерпретації власних емоційних переживань за допомогою образів-символів.

Основні види: музико-терапія (слухання музики), бібліотерапія (читання книг), казко-терапія (читання чи складання казок), складання історій з бажаним завершенням, танцювальна терапія (створення та виконання танців), проєктивний малюнок, лялькотерапія тощо.

Виграти – виграти – стратегія управління конфліктом, за якої сторона-конфліктер прагне до такого виходу з конфлікту, який задовольняє обох його учасників.

Виграти - програти – стратегія управління конфліктом, за якої одна сторона прагне досягти своєї мети за рахунок поразки іншої.

Викривленість сприйняття конфлікту – неточне або хибне розуміння мотивів поведінки, висловлювань, вчинків і дій опонентів, їхніх особистісних якостей.

Випадковий конфлікт – конфлікт, що виник через непорозуміння чи випадковий збіг обставин.

Групи підтримки - приватні, офіційні чи юридичні особи, які не беруть безпосередньої участі у конфлікті, але своїми діями, мовчазною підтримкою або лише присутністю можуть впливати на розвиток конфлікту та його результати.

Девіантна поведінка – система вчинків чи окремі вчинки, які суперечать прийнятним в суспільстві правовим чи моральним нормам.

Ескалація конфлікту – розвиток конфлікту, що прогресує у часі; загострення протистояння, за якого наступні руйнівні впливи опонентів один на одного стають більш інтенсивними, ніж попередні.

Зміщений конфлікт – конфлікт, у якому істинна причина приховується за надуманою.

Інтенсивність конфлікту – гострота протидії сторін, що беруть у ньому участь. Розрізняють конфлікти низької, середньої та високої інтенсивності.

Інцидент – збіг обставин, дія або сукупність дій учасників конфліктної ситуації, що стають приводом до конфлікту.

Інші учасники конфлікту – особи, які не беручи безпосередньої участі у конфлікті, підштовхують інших до нього (підбурювачі), планують та забезпечують його розвиток (організатори) або сприяють припиненню конфлікту (медіатори).

Компроміс – стратегія поведінки у конфлікті, яка передбачає взаємні поступки опонентів і досягнення ними взаємоприйняттого рішення за рахунок відмови від повного задоволення своїх цілей заради збереження чи налагодження добрих стосунків з іншою стороною: «Краще половина, ніж нічого».

Конкуренція – стратегія поведінки у конфлікті, яка полягає у прагненні підкорити собі іншу сторону та нав'язати їй вигідне для себе рішення.

Конфлікт – процес крайнього загострення суперечностей та боротьби двох чи більше сторін за розв'язання значущої для них проблеми. Завжди супроводжується негативними емоціями. Передбачає наявність предмета конфлікту та його учасників (опонентів).

Конфліктологія – це наука, що вивчає закономірності та механізми виникнення і розвитку конфліктів, а також мистецтво управління ними.

Конфліктна поведінка – чергування взаємних дій і реакцій учасників конфлікту, спрямованих на реалізацію власних інтересів і обмеження інтересів опонента. Принципи конфліктної поведінки: концентрація і координація сил, економія сил і часу, завдання удару у найбільш вразливе місце супротивника.

Конфліктна ситуація – ситуація накопичення суперечностей, що містять істинну причину конфлікту. Виявляється у прихованому або відкритому протиборстві учасників, які мають власні мотиви, мету, засоби і способи розв'язання значущої для них проблеми.

Конфліктогени – слова, жести, погляд, дії (бездіяльність), що можуть

призвести до конфлікту.

Моделі конфлікту – можливі варіанти його розгортання:

1) конфліктоген 1 + конфліктоген 2 + ... конфліктоген n
= КОНФЛІКТ;

2) конфліктна ситуація 1 + конфліктна ситуація 2 + ...
конфліктна ситуація n = КОНФЛІКТ;

3) конфліктна ситуація + інцидент = КОНФЛІКТ.

Мотиви сторін конфлікту – спонукання учасників до вступу у конфлікт,

пов'язані із задоволенням їхніх потреб; сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, що викликали конфліктну активність суб'єкта.

Невірно приписаний конфлікт – той, у якому справжній суб'єкт конфлікту знаходиться “за лаштунками” протиборства, а у конфлікті задіяні учасники, які не мають до нього безпосереднього відношення.

Нереалістичний конфлікт – той, у якому гостра взаємодія спрямована не на досягнення конкретної мети, а на “виплескування” накопичених негативних емоцій і ворожого ставлення до опонента. Завжди деструктивний. Найчастіше розпочинається як реалістичний, але з наростанням емоційної напруги перетворюється на нереалістичний.

Об'єкт конфлікту – матеріальна (ресурс), соціальна (влада) або духовна (ідея, норма, принцип тощо) цінність, до володіння або користування якою прагнуть сторони конфлікту.

Образ конфлікту – суб'єктивна інтерпретація причин та сутності конфлікту його сторонами. Включає у себе уявлення опонентів про самих себе (свої цілі, мотиви, цінності, можливості тощо); про супротивну сторону (її цілі, мотиви, цінності, можливості тощо); про умови та ситуацію конфліктної взаємодії.

Основні учасники конфлікту – суб'єкти конфлікту, які беруть у ньому безпосередню участь і активно протидіють один одному.

Потенційний конфлікт – ситуація, коли існують реальні передумови для виникнення конфлікту, але сторони (або одна з них) поки що не усвідомлюють ситуацію як конфліктну.

Предмет конфлікту – це об'єктивно існуюча або уявна проблема, що є основою конфлікту.

Пристосування – стратегія поведінки у конфлікті, яка полягає у підкоренні чи поступках суб'єкта опонентові і зниженні рівня своїх домагань або відмові від них.

Програти-програти - стратегія управління конфліктом, за якої сторона-конфліктер свідомо йде на програш, але разом із тим змушує до поразки й свого опонента.

Просторова межа конфлікту – зумовлена розміром територій, на яких він відбувається. Залежно від цього розрізняють місцевий, локальний, регіональний, глобальний конфлікти.

Психодрама – метод групової психокорекції, що становить собою рольову гру, у ході якої використовується драматична імпровізація як спосіб вивчення внутрішнього світу учасників групи і створюються умови для спонтанного вираження ними почуттів, пов'язаних із хвилюючими їх подіями чи конфліктами.

Реалістичний конфлікт – конфлікт, викликаний незадоволенням певних потреб чи вимог учасників або несправедливим, на їх думку, розподілом між ними матеріальних чи духовних цінностей. Спрямований на досягнення конкретної мети.

Реверсія конфлікту – повернення його на попередню стадію розвитку.

Розв'язання конфлікту – процес знаходження взаємоприйняттого рішення проблеми, яке здатне задовольнити кожен із сторін конфлікту і гармонізувати їхні стосунки. Передбачає припинення конфліктогенів, вичерпання інцидента, нейтралізацію конфліктної ситуації.

Сигнали конфлікту – психологічний дискомфорт→сутічка→ непорозуміння → емоційне напруження→ криза→ конфліктна ситуація→ інцидент.

Співробітництво – стратегія поведінки у конфлікті, яка полягає у прагненні знайти взаємовигідне рішення, враховуючи інтереси кожної із сторін.

Стратегія поведінки у конфлікті – спосіб орієнтації особистості чи групи у конфлікті, установка на певні норми поведінки у ситуації конфлікту. Основними видами є: конкуренція, співробітництво, компроміс, пристосування, уникання.

Стратегія управління конфліктом – орієнтація сторін конфлікту на певний результат його розв'язання: “виграти-програти”, “виграти-виграти”, “програти-програти”.

Стрес – за Г. Сельє – стан психічного напруження, що виникає у людини в процесі діяльності, ускладненої певними обставинами.

Стресор – значний за силою і тривалістю негативний вплив, який призводить до виникнення стресового стану. С. можуть бути сильні травми, інфекції, великі м'язові перевантаження, радіація, різка зміна температури, лікарські препарати тощо. За причинами, що викликають стресовий стан, С. класифікують в фізіологічні (сильний біль, різка зміна температури, стан невагомості та ін.) і психологічні (їх інформаційне перевантаження, складний екзамен, загроза соціальному статусу та ін.).

Структура конфлікту – це сукупність його стіких зв'язків, що забезпечують його цілісність, тотожність самому собі, відмінність від інших

явищ соціального життя. Охоплює учасників конфлікту, предмет, об'єкт, макро- і мікросередовище конфлікту.

Суб'єктна межа конфлікту – зумовлена кількістю учасників на момент його початку. Розширення цієї межі, залучення до конфлікту нових осіб призводить до ускладнення його структури і перебігу, пошуку інших способів його розв'язання.

Стиль поведінки у конфлікті – характерна для суб'єкта система способів і прийомів поведінки у конфлікті. Основними стилями поведінки у конфлікті є: авторитарний, демократичний, маніпулятивний, ліберальний, анархічний, ситуативний, непослідовний.

Тактика поведінки у конфлікті – лінія поведінки суб'єкта у конфлікті. Основними видами тактик є: жорстка (захват і утримання об'єкту, тиск, фізичне насильство, психологічне насильство); нейтральна (коаліційна, санкціонування, демонстративних дій) і м'яка (угода або змова, дружелюбства, фіксації позиції).

Уникання – стратегія поведінки у конфлікті, яка характеризується ухилянням суб'єкта від відкритого протистояння опонентові, пасивною відмовою від розв'язання конфлікту, пущення його на самоплин: “Ані мені, ані тобі”.

Учасники конфлікту – приватні, офіційні, юридичні особи, які беруть участь у конфлікті. Оскільки міра їх участі неоднакова, то розрізняють: основних учасників, групи підтримки, інших учасників.

Хибний конфлікт – сприйняття суб'єктом ситуації як конфліктної без реальних на те причин.

Часова межа конфлікту – зумовлена його тривалістю у часі, наприклад, Сторічна війна, тридцятирічна війна тощо.

Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Анцупов А. Я., Баклановский С. В. Конфликтология в схемах и комментариях. Санкт-Петербург: Питер, 2006. 288 с.
2. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Конфликтология: учеб. для вузов Москва : ЮНИТИ, 2001. 552 с.
3. Бабосов Е. М. Конфликтология: учеб. пособие. Минск : Тетра Системе, 2001. 464 с.
4. Балабанова Л. В., Савельева К. В. Конфліктологія: навч. посіб. Київ : Вид. дім “Професіонал”, 2009. 280 с.
5. Барабаш Ю. Державно-правові конфлікти: поняття, сутність, ключові ознаки. *Вісник Львів. ун-ту*. Серія юрид. Вип. 47. Львів : ЛДУ, 2008. С. 67 –75.
6. Барабаш Ю. Загальні фактори, що впливають на стан та динаміку державно-правових конфліктів: конституційно-правовий аспект. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ України*. 2008. № 3(39). Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2008. С. 13 – 21.
7. Берлач А. І., Кондрюкова В. В. Конфліктологія : Навчальний посібник. Київ : Ун-т “Україна”, 2017. 203 с.
8. Васильев В. Л. Юридическая психология : учеб. для вузов. 6-е изд., перераб. и доп. Санкт-петербург : Питер, 2019. 608 с.
9. Ващенко К. *Антиконфліктні технології: теоретичні засади та українська дійсність* . Стратегія України. державотворення. Філософ.-політолог. та екон. аналіз (Філософія. Економіка. Політика. Освіта.). Полтава : АСМІ, 2018. С. 78-87.
10. Ващенко И. В., Гиренко С. П. Общая конфликтология : учеб. пособие . 2-е изд. Харьков : Оригинал, 2016. 384 с.
12. Герасіна Л. М., Панов М. І. Проблеми правової конфліктології: феноменологічний, гносеологічний та праксеологічний аналіз. Харків : Право, 2014. 112 с.
13. Гірник А. М. Основи конфліктологі. Київ : Вид. дім Києво-Могилян. акад., 2010. 222 с.
14. Громова О. Н. Конфликтология : курс лекций. Москва : ЭКСМО, 2000. 320 с.

15. Дмитриев А. В. Конфликтология. Москва : Гардарики, 2010. 375 с.
16. Дуткевич Т. Конфліктологія з основами психології управління : навч. посібник. Київ : Центр учб. л-ри, 2015. 455 с.
17. Емельянов С. М. Практикум по конфликтологии. Санкт-Петербург : ПИТЕР, 2011. 400 с.
18. Зыбцев В. Н. Конфликтология : модульный вариант : учеб. пособие. Донецк : Вебер, 2012. 488 с.
19. Кіржнер Л. О., Мартиненко М. В., Мангольд О. В. Конфліктологія: навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2017 142 с
20. Конфліктологія: навч. посіб. Л. М. Ємельяненко, В. М. Петюх, Л. В. Торгова, А. М. Гриненко; за ред. : В. М. Петюха та Л. В. Торгової. Київ : КНЕУ, 2015. 315 с.
21. Конфліктологія: навч. посіб. Л. І. Скібіцька. – Київ : Центр учб. л-ри, 2007. 384 с.
22. Конфліктологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Д. В. Коваленко, І. М. Шалімова, О. М. Керницький; Укр. інж.-пед. акад. Харків : Точка, 2012. 221 с.
23. Конфліктологія : підруч. для студ. ВНЗ юрид. спец. / за ред. Л. М. Герасіної та М. І. Панова. Харків : Право, 2002. 256 с.
24. Конфліктологія: психотехнології запобігання і управління конфліктами: [навч. посіб.] / І. І. Русинка. Київ : Професіонал, 2013. 332 с. .
25. Кордунова Н. О. Проблеми виникнення антисоціальних груп підлітків. *Психогенеза особистості: норма і девіація* : зб. наук. статей; [гол. ред. Я. Гошовський]. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. С. 262 – 267.
26. Кордунова Н. О. Психологічні аспекти девіантної поведінки підлітків. *Психогенеза особистості: норма і девіація*: зб. наук. статей; [гол. ред. Я. Гошовський]. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С. 255 – 259.
27. Кордунова Н. О. Особливості конфліктності особистості у підлітковому віці. *Особистість і суспільство : методика та практика сучасної психології* : матеріали XII Міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції (13 травня 2020 р.) / за

заг. ред. Я. О. Гошовського, О. В. Лазорко, Т. І. Дучимінської, А. В. Кульчицької, А. Б. Мудрик, Т. В. Федотової. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2020. С. 90 –92.

28. Кордунова Н. О. Психолого-педагогічний практикум. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2020. 88 с.

29. Ложкін В., Юрковський Е., Моначін І. Практикум з конфліктології. Тернопіль : Воля, 2005. 168 с.

30. Лукин Ю. Ф. Конфликтология: управление конфликтами, Москва : Трикста, 2007. 799 с.

31. Милорадова Н. Э. Виды и предмет конфликта в деятельности следователя. *Право і безпека*. 2002. № 2. С. 187 – 190.

32. Миронова О. М., Мазоренко О. В. Конфліктологія : Навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2011. 167 с.

33. Нагаєв В. Конфліктологія. Навч. посіб. Київ : Центр учб. л-ри, 2004. 199 с.

34. Орлянський, В. С. Конфліктологія. Київ : Центр учб. л-ри, 2007. 160 с.

35. Пірен М. І. Конфліктологія : Підруч. Київ : МАУП, 2007. 360 с.

36. Примуш М. Конфліктологія : Навч. посіб. для вузів. Київ : Вид. дім «Професіонал», 2006. 282 с.

37. Русинка І. Конфліктологія. Психологія запобігання і управління конфліктами : Навч. посіб. Київ : Професіонал, 2007. 334 с.

Додаткова:

1. Змановская Е. В. Девиантология. Москва : МГУ, 2017. 220 с.

2. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения. Москва : Просвещение, 2010. – 288 с.

3. Кордунова Н. О. Конфліктологія та девіантологія : Програма нормативної навчальної дисципліни. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2017. 15 с.

4. Кордунова Н. О. Конфліктологія та девіантологія: Робоча програма нормативної навчальної дисципліни. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2017. 20 с.

5. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки: Навч. посібник. Київ : Либідь, 2011. 520 с.

6. Шнейдер Л. Девиантное поведение детей и подростков. Москва : Образование, 2010. 268 с.
7. Светлов В. А. Управление конфликтом: новые технологии принятия решений в конфликтных ситуациях. Санкт-Петербург : Росток, 2013. 135 с.
11. Светлов В. А. Конфликтология: Учеб. пособие. Санкт-Петербург : Питер, 2011. 352 с.
12. Скібіцька Л. Конфліктологія: Навч. посіб. Київ : Центр учб. л-ри, 2007. 383 с.
13. Словник термінів з правової конфліктології : наук.-довід. вид. / за ред. Ю. П. Битяка, Л. М. Герасіної, М. І. Панова. Харків : Одиссей, 2016. 208 с.
14. Соколов С. В. Социальная конфликтология : Учеб. пособие для вузов. Москва : Юнити-Дана, 2011. 327 с.
15. Ставицька О. В. Альтернативні технології розв'язання кримінальних конфліктів : загальний аналіз. *Вісн. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2009. № 1. Харків : Право, 2009. С. 124 – 133.
16. Ставицька О. В. До питання про сутність адміністративно-правових конфліктів. *Держ. буд-во та місц. самоврядування*. Вип. 8. Харків : Право, 2004. С. 38 – 47.
17. Тихомирова Є. Б. Конфліктологія та теорія переговорів: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Рівне : Перспектива, 2007. 398 с.
19. Узизерс Б. Управление конфликтом. Москва : Образование, 2004. 174 с.
20. Хапілова В. П. Конфліктологія: Навч. посіб. для вищ. навч. закл. Запоріжжя : Запоріз. нац. ун-т, 2010. 278 с.
21. Хрестоматія по конфліктології : в 3 т. / сост.: В. Н. Николаевский (отв. ред.), И. Ю. Косуля, О. А. Гужва. Т. 1. Харьков: ХНУ им. В. Н. Каразина, 2009. 552 с.
22. Шевчук Д. А. Конфликты : избегать или форсировать? Москва : РОСБУХ, 2009. 440 с.

23. Яремчук С. С. Сучасні теорії в конфліктології: Навч. посіб. Чернівці : Рута, 2018. 72 с.

24. Яхно Т. П. Конфліктологія та теорія переговорів : Навч. посіб. Київ : Центр учб. л-ри, 2012. 168 с.

Інформаційні ресурси

1. Науковий вісник НАВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.naiu.kiev.ua/tlc/pages/biblio/visnik>).
1. Юридична психологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://yurpsy.fatal.ru/>).
2. Психологічний практикум [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.psyworld.info/ocenka-sposobov-reagirovaniya-v-konflikte-tomasa#more-570>).
3. Психологічний портал Психология от А до Я [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://psyznaiyka.net/konfliktologiya.html>).
4. Журнал «Конфликтология» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://conflictology.ru/index.php/conflict>).
5. Міжнародна асоціація конфліктологів [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.confstud.ru/>).

Кордунова Наталія Олександрівна

КОНФЛІКТОЛОГІЯ ТА ДЕВІАНТОЛОГІЯ

Методичні рекомендації до індивідуальних завдань

Друкується в авторській редакції